

Štrasburg 18. marec 2019

CDL-AD(2019)001

Stanovisko č. 939/2018

Org. anglicky

EURÓPSKA KOMISIA PRE DEMOKRACIU PROSTREDNÍCTVOM PRÁVA
(BENÁTSKA KOMISIA)

UKRAJINA
LIST *AMICUS CURIAE*
O SAMOSTATNÝCH ODVOLANIACH
PROTI ROZHODNUTIAM O PREVENTÍVNYCH
OPATRENIACH
(POZBAVENIE SLOBODY)
SÚDOV PRVÉHO STUPŇA

prijaté Benátskou komisiou na jej 118. plenárnom zasadnutí

(Benátky, 15. – 16. marec 2019)

Na základe komentárov:

p. Alexander BARAMIDZE (náhradný člen, Gruzínsko)

p. Martin KUIJER (náhradný člen, Holandsko)

p. András Zs. VARGA (člen, Maďarsko)

KÚS-Spr 1107/2019

Obsah

I. Úvod.....	3
II. Žiadosť.....	3
III. PLATNÉ USTANOVENIA PODĽA UKRAJINSKÉHO PRÁVA.....	4
IV. Odôvodnenie napadnutých ustanovení: efektívnosť konania	4
V. Článok 5 Dohovoru Európskeho súdu pre ľudské práva.....	5
VI. Normy stanovené Výborom ministrov Rady Európy	7
VII. Vnútroštátne ustanovenia v iných krajinách.....	8
VIII. Analýza.....	14
IX. Záver	15

I. Úvod

1. Predseda Ústavného súdu Ukrajiny (ďalej aj „ústavný súd“) listom z 23. novembra 2018 požiadal Benátsku komisiu o list *amicus curiae* k nasledujúcej otázke:
„... je nedostatok právneho postupu v ukrajinskom vnútroštátnom práve pre jednotlivca, ktorý môže podať odvolanie proti rozhodnutiu súdu, pokiaľ ide o výber alebo rozšírenie preventívneho opatrenia, predtým ako sa vo veci samej rozhodne, v súlade s európskymi normami v oblasti ľudských práv a právneho štátu?“
2. Pán Baramidze, pán Kuijer a pán Varga boli Komisiou prizvaní ako spravodajcovia.
3. Toto stanovisko bolo prijaté Benátskou komisiou na jej 118. plenárnom zasadnutí (Benátky, 15. – 16. marec 2019).

II. Žiadosť

4. Túto žiadosť je potrebné vnímať na pozadí dvoch nevybavených prípadov pred ústavným súdom. V oboch prípadoch sú sťažovateľmi obžalovaní v trestných konaniach, ktoré práve prebiehajú na súde prvého stupňa. Sťažovatelia, ktorí sú držaní vo väzbe, tvrdia, že nemôžu namietať proti dočasným opatreniam, ako je napríklad väzba, osobitne, ale že môžu namietať proti takýmto opatreniam len ako súčasť odvolania proti prvostupňovému rozsudku vo veci samotnej. Vyplýva to z (kombinovaného účinku) dvoch ustanovení Trestného poriadku Ukrajiny. Článok 392 ods. 2 znie:
„Rozhodnutia prijaté v priebehu súdneho konania na súde prvého stupňa pred prijatím rozhodnutí súdu podľa prvého odseku nesmú byť predmetom samostatného odvolania s výnimkou prípadov uvedených v tomto Trestnom poriadku.“
Článok 428 ods. 2 znie:
„Kasačný súd vydá rozhodnutie o zamietnutí kasačného konania ak:
1) kasačná sťažnosť sa podáva proti rozhodnutiu súdu, ktoré nepodlieha námietke v kasačnom konaní;
z kasačnej sťažnosti, ku ktorej sú pripojené rozhodnutia súdu a ďalšie dokumenty, vyplýva, že neexistujú dôvody na podanie sťažnosti.“
5. V dvoch nevybavených prípadoch prejednávaných pred ústavným súdom je ústavnosť oboch ustanovení namietaná z hľadiska zásady právneho štátu (čl. 8 ústavy), ústavného práva na slobodu a nedotknuteľnosť (čl. 29 ústavy), práva na ochranu na súde pred porušením ľudských práv, práva namietať proti rozhodnutiu na súde, z hľadiska činov alebo opomenutí verejných orgánov, orgánov miestnej samosprávy a úradníkov (čl. 55.1, 55.2 ústavy); a práva na preskúmanie prípadu v odvolacom konaní (v časti výberu preventívneho opatrenia) (doložka 8 čl. 129 ods. 2 ústavy).

6. Vzhľadom na kontakt nevybavených prípadov prejednávaných na Ústavnom súde Ukrajiny sa rozsah tohto stanoviska obmedzuje na preventívne opatrenia týkajúce sa pozbavenia slobody.

III. Platné ustanovenia podľa ukrajinského práva

7. Trestný poriadok Ukrajiny poskytuje zatknutým alebo zadržaným osobám niekoľko záruk (pridané zvýraznenie):
8. Podľa čl. 186(1) Trestného poriadku sudca vyšetrovateľ alebo súd posudzuje návrh vykonať alebo zmeniť obmedzujúce opatrenie bez omeškania a v každom prípade do 72 hodín po zadržaní podozrivého alebo obvineného; podľa čl. 193 ods. 1 návrh vykonať obmedzujúce opatrenie sa posudzuje za účasti štátneho prokurátora, podozrivého, obvineného, jeho obhajcu.
9. Podľa čl. 309(1) počas vyšetrovania v prípravnom konaní môže byť rozhodnutie sudcu vyšetrovateľa namietané v konaní o odvolaní týkajúceho sa „vykonania obmedzujúceho opatrenia vo forme držania vo väzbe“ a „predĺženie lehoty držania vo väzbe“.
10. Okrem toho čl. 331 stanovuje postup, ktorým obžalovaný môže na súde namietat pokračovanie držania vo väzbe. Stanovuje automatické preskúmanie väzby súdnou cestou. Podľa čl. 331(1) počas súdneho konania súd na návrh prokurátora alebo obhajcu môže zmeniť, zrušiť alebo uložiť obmedzujúce opatrenie voči obžalovanému; článok 331(2) stanovuje, že v tomto prípade musí súd postupovať podľa tých istých postupov, ktoré boli uplatňované sudcom vyšetrovateľom pri prvom uplatnení obmedzujúceho opatrenia.

IV. Odôvodnenie napadnutých ustanovení: efektívnosť konania

11. Cieľom namietaných ustanovení je zvýšiť efektívnosť konania. Takéto ustanovenia existujú aj v iných európskych právnych systémoch (pozri ďalej).
12. Potreba hospodárnosti konania je aspoň do určitej miery uznaná v európskych normách. Odporúčanie CM/Rec(2010)12 Výboru ministrov členským štátom o sudcoch (nezávislosť, efektívnosť a zodpovednosť) odporúča:
„Orgány zodpovedné za organizáciu a fungovanie súdneho systému sú povinné poskytovať sudcom podmienky, ktoré im umožnia plniť ich poslanie a dosiahnuť efektívnosť, a zároveň majú chrániť a rešpektovať nezávislosť a nestrannosť sudcov.“
13. Zásada hospodárnosti konania je uznaná aj v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej aj „ESLP“):

„Európsky súd pre ľudské práva konštatuje, že je pochopiteľné, že v prípade súvisiaceho vedľajšieho konania, ako napríklad pri určovaní trov konania, by vnútroštátne orgány mali zohľadniť požiadavky efektívnosti a hospodárenia. Ako vyplýva z judikatúry ESLP, ten pripisuje tomuto cieľu veľký význam, avšak neodôvodňuje nerešpektovanie základných princípov akuzачného konania. Článok 6 ods. 1 dohovoru je v skutočnosti určený predovšetkým na zabezpečenie záujmov strán a záujmov riadneho výkonu spravodlivosti (rozsudok Acquaviva proti Francúzsku, z 21. 11. 1995, séria A č. 333-A, s. 17, § 66; Nideröst-Huber proti Švajčiarsku, op. cit. s. 109, § 30). Aj keď vláda tvrdí, že v odvolacom konaní o trovách možnosť predložiť právne a vecné argumenty môže byť obmedzená, je na stranách, aby povedali, či dokument vyžaduje ich pripomienkovanie. V stávke je dôvera sporových strán vo fungujúcu spravodlivosť, ktorá je, okrem iného, založená na vedomí, že mali možnosť vyjadriť svoje názory na každý dokument v spise (Rozsudok Nideröst-Huber proti Švajčiarsku, op. cit., s. 108, § 29).“¹

V. Článok 5 Dohovoru Európskeho súdu pre ľudské práva

14. Európsky súd pre ľudské práva skúma problémy efektívnosti konania v prípade súdneho preskúmania príkazov na držanie vo väzbe podľa čl. 5 dohovoru.
15. Hlavným účelom čl. 5 dohovoru je ochrana osôb pred svojvoľným alebo neoprávneným držaním vo väzbe.² Článok 5 sa uplatňuje v mnohých situáciách, ako je napríklad vyšetrovacia väzba, umiestnenie v psychiatrickom zariadení alebo zariadení sociálnej starostlivosti, väznenie v zóne letiskového tranzitu, vypočúvanie na policajnej stanici alebo zastavenie a prehládanie osoby políciou, alebo domáce väzenie.
16. Článok 5 ods. 3 dohovoru obsahuje právo pre osoby zatknuté alebo držané vo väzbe na základe toho, že sú podozrivé zo spáchania trestného činu, aby boli okamžite predvedené pred sudcu alebo iného úradníka oprávneného zákonom a aby bol ich prípad prerokovaný v primeranom čase alebo aby boli prepustené do doby začatia procesu. Článok nestanovuje žiadne výnimky z povinnosti okamžite predviesť osobu pred sudcu po jej zatknutí alebo držaní vo väzbe. Preskúmanie musí byť automatické a nemôže závisieť od žiadosti, ktorú podá osoba držaná vo väzbe. Ak neexistujú dôvody na držanie osoby vo väzbe, sudca musí byť oprávnený nariadiť prepustenie tejto osoby.
17. Článok 5 ods. 4 dohovoru stanovuje, že „každý, kto je pozbavený slobody [...], je oprávnený začať konanie, v ktorom súd o zákonnosti jeho zadržania rozhodne rýchlo

¹ ESLP, *Beer proti Rakúsku*, č. 30428/96, §18, 6. február 2001

² Príručka k č. 5 Európskeho dohovoru o ľudských právach, právo na slobodu a bezpečnosť, aktualizované 31. decembra 2018.

a bude nariadené jeho prepustenie, ak je držanie vo väzbe protizákonné.“ Článok 5 ods. 4 obsahuje osobitné procesné záruky, ktoré sú odlišné od tých, ktoré sú uvedené v čl. 6 dohovoru. Predstavuje *lex specialis*. Konania uvedené v čl. 5 ods. 4 musia mať súdnu povahu a musia poskytovať určité procesné záruky primerané povahe predmetného pozbavenia slobody. Vypočutie sa vyžaduje v prípade osoby, ktorá je držaná vo vyšetrovacej väzbe. Zásadnou zárukou je možnosť, aby bola osoba držaná vo väzbe vypočutá buď osobne, alebo v prípade potreby prostredníctvom určitej formy zastúpenia. Dohovor nevyžaduje, aby bola osoba držaná vo väzbe vypočutá zakaždým, keď sa odvolá proti rozhodnutiu o predĺžení držania vo väzbe, aj keď existuje právo byť vypočutý v primeraných časových intervaloch. Konanie musí byť akuzačné a musí vždy zabezpečiť rovnosť medzi stranami. V prípade vyšetrovacej väzby sa osobám pozbaveným slobody musí poskytnúť skutočná možnosť spochybniť základy, ktoré sú podstatou ich obvinení. Táto požiadavka znamená, že súd môže byť vyzvaný, aby vypočul svedkov alebo poskytol obhajobe prístup k dokumentom vo vyšetrovacom spise. Osobitné procesné záruky môžu byť potrebné na ochranu tých, ktorí z dôvodu ich duševných porúch nie sú schopní plne konať sami za seba. Pre osoby, ktoré sú zbavené spôsobilosti na právne úkony, a preto nemôžu osobne dohliadať na ich držanie vo väzbe, sa musí vyžadovať automatické súdne preskúmanie. Pri overovaní, či bola splnená požiadavka rýchleho súdneho rozhodnutia, môže ESĽP vziať do úvahy zložitost' konaní, ich vykonanie vnútroštátnymi orgánmi a sťažovateľom, a čo bolo v hre pre toho druhého.

18. Ak vnútroštátny právny poriadok stanovuje systém odvolania, odvolací orgán musí spĺňať požiadavky čl. 5 ods. 4, najmä pokiaľ ide o rýchlosť preskúmania príkazu na zadržanie uloženého nižším súdom. Zároveň štandard rýchlosti je menej prísny, pokiaľ ide o konanie pred odvolacím súdom. Európsky súd pre ľudské práva v tejto súvislosti pripomína, že právo na súdne preskúmanie zaručené v čl. 5 ods. 4 malo za cieľ primárne zabrániť svojvoľnému odňatiu slobody. Avšak ak držanie vo väzbe potvrdil súd, musí sa považovať za zákonné, a nie svojvoľné, aj keď je k dispozícii odvolanie. Následné konania sa menej týkajú svojvoľnosti, ale poskytujú dodatočné záruky zamerané predovšetkým na hodnotenie primeranosti pokračovania držania vo väzbe.³ Európsky súd pre ľudské práva by sa menej zaoberal rýchlosťou konania pred odvolacím súdom, ak by preskúmaný príkaz na zadržanie bol uložený súdom a pod podmienkou, že konanie tohto súdu malo súdnu povahu a poskytlo zadržanej osobe primerané procesné záruky.⁴
19. V prípade, že zadržaná osoba podá sťažnosť týkajúcu sa podmienok jej držania vo väzbe, ESĽP objasnil, že „*preventívne a kompenzačné opatrenia musia koexistovať a dopĺňať sa*“,⁵ t. j. výhradne kompenzačný prostriedok nápravy nemožno považovať

³ Tjin-a-Kwi a Van Den Heuvel proti Holandsku, č.17297/90, rozhodnutie Komisie z 31. marca 1993

⁴ Pozri mutadis mutandis, ESĽP, Vodeničarov proti Slovensku, č. 24530/94, ods. 33, 21. december 2000; Lebedev proti Rusku, č. 4493/04, ods. 75 – 97, 25. október 2007.

⁵ ESĽP, *Ananyev a iní proti Rusku*, č. 42525/07 a 60800/08, ods. 98, 10. október 2012.

za dostatočný. Je potrebné mať na pamäti skutočnosť, že dôkazné bremeno môže byť považované za to, ktoré spočíva na orgánoch, aby poskytli uspokojivé a presvedčivé vysvetlenie.⁶

20. Preventívne nápravné opatrenia musia byť schopné zabrániť pokračovaniu údajného porušenia a zabezpečiť, aby sa zlepšili materiálne podmienky držania vo väzbe žiadateľa. Ak sa osoba sťažuje na nedostatočnú (zdravotnú) starostlivosť, preventívny prostriedok musí zabezpečiť včasnú nápravu. Požadovaná rýchlosť bude oveľa prísnejšia tam, kde hrozí riziko smrti alebo nenapraviteľné ujmy na zdraví. Zodpovedný orgán nemusí byť súd. Mal by však byť oprávnený overiť si za účasti sťažovateľa údajné porušenia, byť nezávislý a vydať záväzné a vykonateľné rozhodnutia, ako napr. Komisia pre sťažnosti (*beklagcommissie*) v Holandsku. Požiadavka na rýchlosť je rovnako dôležitá, pokiaľ ide o sťažnosti týkajúce sa uloženia disciplinárnych opatrení, ako je umiestnenie v disciplinárnej cele.
21. Pokiaľ ide o kompenzačné opatrenia, osoba by mala mať možnosť získať odškodnenie. Avšak samotné odškodnenie neposkytuje účinný prostriedok nápravy, ak je odvolávajúci sa stále vo väzbe. Je dôležité, aby žiadatelia neniesli nadmerné dôkazné bremeno. Môžu byť požiadaní, aby predložili ľahko dostupné dôkazy, ako je podrobný opis podmienok držania vo väzbe, svedecké výpovede a odpovede od dozorných orgánov.

Rovnako dôležité je, že náklady na takéto konanie nesmú znamenať nadmernú záťaž pre odvolávajúceho sa a že priznanie odškodnenia nie je podmienené stanovením zavinenia zo strany orgánov, napr. pozbavením štátu akejkoľvek zodpovednosti vyhlásením, že podmienky držania vo väzbe neboli spôsobené nedostatkami zo strany orgánov, ale skôr štrukturálnym problémom, ako sú preplnené väznice alebo nedostatočné zdroje. Opravný prostriedok musí tiež poskytnúť náhradu nemajetkovej ujmy; hodnota náhrady musí byť porovnateľná so sumami priznanými ESLP. Odškodnenie sa môže poskytnúť aj formou zníženia trestu, pokiaľ vnútroštátne súdy výslovne uznajú porušenie a uplatnia zníženie merateľným spôsobom.

VI. Normy stanovené Výborom ministrov Rady Európy

22. Odporúčanie Rec (2006)13 Výboru ministrov členským štátom o vzatí do vyšetrovacej väzby, o podmienkach, za ktorých sa vykonáva, a o poskytovaní záruk proti zneužitiu⁷ poskytuje podrobné normy týkajúce sa práva na odvolanie:
„18. Každá osoba vo väzbe, ako aj ktokoľvek, kto bol podrobený predĺženiu väzby alebo iným alternatívnym opatreniam, má právo odvolať sa proti takémuto rozhodnutiu a bude o tomto práve informovaný, keď toto rozhodnutie bude prijaté.

⁶ ESLP [VK], *Salman proti Turecku* (sťaž.č. 21986/93), ods. 100, 27. jún 2000.

⁷ Prijaté Výborom ministrov 27. septembra 2006 na 974. zasadnutí zástupcov ministrov.

19. [1] *Vyšetrovaný vo väzbe má samostatné právo na rýchlu námietku pred súdom, pokiaľ ide o zákonnosť jeho väzby.*

[2] *Toto právo môže byť naplnené prostredníctvom pravidelného preskúmania vzatia do väzby, ak to umožňuje vzniesť všetky otázky, ktoré sú relevantné pre takúto námietku.*

20. *Existencia naliehavosti v súlade s čl. 15 Európskeho dohovoru o ľudských právach nemá vplyv na právo vyšetrovaného vo väzbe namietat' zákonnosť jeho väzby.*⁸

Body 34 a 44 dopĺňajú právo na odvolanie o ďalšie opatrenia ako odškodnenie a odvolacie postupy.

23. Výslovným ustanovením „práva na odvolanie“ odporúčanie Rec(2006)13 ide nad rámec čl. 5 ods. 3 dohovoru, ktorý stanovuje, že každý zatknutý alebo zadržaný „bude okamžite predvedený pred sudcu alebo iného úradníka povereného zákonom na výkon súdnej moci.“

VII. Vnútroštátne ustanovenia v iných krajinách

24. Podľa zákonov a/alebo postupov ústavných súdov mnohých európskych krajín je obžalovaný oprávnený podať samostatné odvolanie proti rozhodnutiu prvostupňového súdu o uplatnení preventívnych opatrení vrátane tých väzobných.
25. V Rakúsku rozhodnutia, ktorými sa nariaďuje alebo pokračuje vo väzbe, nie sú účinné dlhšie ako určité obdobie: 14 dní od dátumu výkonu väzby, mesiac od prvého predĺženia väzby a dva mesiace za každé ďalšie predĺženie.⁸ Trestný poriadok zavádza systém pravidelných vypočutí na preskúmanie vyšetrovacej väzby, ktoré sú vykonané v prípade, že súd sám má pochybnosti o zadržaní vo väzbe, alebo keď zadržaná osoba požiada o prepustenie a prokurátor sa postaví proti ukončeniu väzby. Rozhodnutie prijíma súd, ktorý nariadil väzbu.⁹
26. V Bosne a Hercegovine čl. 134 zákona o trestnom konaní stanovuje, že väzba (maximálne jeden mesiac) sa nariadi rozhodnutím súdu (samosudca, čl. 24) na návrh prokurátora. Zadržaný vo väzbe sa môže proti tomuto rozhodnutiu odvolať do 24 hodín pred porotou zloženou z troch sudcov, ktorá rozhodne do 48 hodín. Môže sa odvolať počas výsluchu, ak toto vypočúvanie sa uskutoční skôr než 24 hodín pred zadržaním vo väzbe. Väzba môže byť predĺžená na dva mesiace a vo výnimočných prípadoch (trestný čin, pre ktorý je stanovená dlhodobá väzba) na tri mesiace.

⁸ § 175 Trestného poriadku

⁹ § 176 Trestného poriadku; Pozri taktiež ESLEP, *Reinprecht proti Rakúsku*, č. 67175/01, § 24, 15. november 2005.

27. V Chorvátsku tak čl. 24.1 ústavy, ako aj čl. 134 Trestného poriadku oprávňujú obžalovaného aj jeho právneho zástupcu, ako aj prokurátora, aby podali odvolanie proti rozhodnutiu súdu o nariadení, predĺžení alebo prepustení z vyšetrovacej väzby do troch dní od dátumu tohto rozhodnutia. O väzbe rozhoduje sudca vyšetrovateľ; odvolanie sa podáva senátu (čl. 127 Trestného poriadku). Navyše, podľa čl. 62 zákona o ústavnom súde ústavná sťažnosť môže byť podaná proti rozhodnutiu súdu druhého stupňa o nariadení alebo predĺžení vyšetrovacej väzby v trestnom konaní.¹⁰
28. V Dánsku rozhodujú o väzbe okresné sudy (najnižšie z troch stupňov súdov). Osoba vo väzbe, ako aj jej právny zástupca a prokurátor (vrátane žiadosti o predĺženie väzby) sa môžu odvolať proti väzbe na odvolacom súde (stredný stupeň, vyšší stupeň predstavuje najvyšší súd). Toto odvolanie proti rozhodnutiu o zadržaní vo väzbe nie je spojené s rozsudkom vo veci samej a rozhoduje sa o ňom okamžite. Žiadosti o prepustenie – nie proti pôvodnému rozkazu na väzbu – možno podať u sudcu okresného súdu, ktorý vydal pôvodné rozhodnutie o väzbe.
29. V Gruzínsku majú obžalovaný, jeho právny zástupca alebo prokurátor právo dovolať sa do 48 hodín proti súdnemu rozhodnutiu o nariadení, predĺžení, zmene alebo prepustení, či je toto rozhodnutie vydané sudcom okresného súdu, sudcom vyšetrovateľom alebo súdom prvého stupňa.¹¹ Odvolací súd musí sťažnosť preskúmať do 72 hodín po jej podaní.¹²
30. V Nemecku, vo všeobecnosti, rozhodnutia súdov pred vydaním rozsudku nie sú predmetom samostatnej sťažnosti. Existujú však určité výnimky, ktoré sa týkajú rozhodnutí o zatknutí, predbežného umiestnenia, uloženia regulačných alebo donucovacích opatrení, atď.¹³ Rovnaký prístup platí aj pre vyššie sudy. Kým sťažnosti proti rozkazom a nariadeniam vyšších krajských súdov nie sú prípustné,¹⁴ v prípadoch, kde vyššie krajské sudy majú právomoc prvej inštancie, však sťažnosť musí byť prípustná proti rozkazom a nariadeniam týkajúcim sa zatknutia, predbežného umiestnenia, umiestnenia na pozorovanie, atď.¹⁵ Okrem toho, pokiaľ ide o otázky zatknutia alebo predbežného umiestnenia, rozkazy vydané krajským súdom alebo

¹⁰ Podľa čl. 62.1 zákona o ústavnom súde môže podať na ústavnom súde ústavnú sťažnosť každý, kto je toho názoru, že individuálne konanie štátneho orgánu, orgánu miestnej a regionálnej samosprávy alebo právnickej osoby s verejnou mocou, ktorá rozhodla o jeho/jej právach a povinnostiach alebo o podozrení alebo obvinení z trestného činu, porušilo jeho/jej ľudské práva alebo základné slobody zaručené ústavou, alebo jeho/jej právo zaručené ústavou na miestnu alebo regionálnu samosprávu.

¹¹ Trestný poriadok Gruzínska, čl. 207(1) a 206(1).

¹² Trestný poriadok Gruzínska, čl. 207(4).

¹³ Trestný poriadok Nemecka, čl. 305.

¹⁴ Trestný poriadok Nemecka, čl. 304(4).

¹⁵ Trestný poriadok Nemecka, čl. 304(4)(1).

vyšším krajským súdom ¹⁶ môžu byť spochybnené tzv. „ďalšou sťažnosťou“, o ktorej rozhodne vyšší krajský súd.¹⁷

31. Okrem toho, Spolkový ústavný súd Nemecka, ktorý má právomoc prerokúvať ústavné sťažnosti jednotlivcov proti príslušným rozhodnutiam súdov, bol veľmi ostražitý, aby zabezpečil, že napadnuté rozhodnutia spĺňajú ústavné normy, ktoré vyplývajú najmä z práva na slobodu podľa článku 2(2), práva na účinnú právnu ochranu podľa článku 19(4) a zásady právneho štátu podľa článku 20(3) ústavy. Podľa ústavného súdu vzhľadom na prezumpciu nevinoty, ktorá vyplýva zo zásady právneho štátu podľa článku 20 (3) ústavného zákona a výslovnej záruky zakotvenej v čl. 6 ESLP, vystavenie osoby, ktorá je podozrivá, ale ešte nie je odsúdená za trestný čin, pozbavenie osobnej slobody je prípustné len vo výnimočných prípadoch. Ak sa uloženie takéhoto odňatia slobody ako predbežného opatrenia považuje za nevyhnutné a vhodné na základe dôvodov týkajúcich sa trestného súdnictva, musí sa vždy posudzovať na základe práva na slobodu obvineného, ktorý ešte nebol uznaný vinným. Toto vyváženie slúži ako náprava závažného zásahu a je nevyhnutné, aby sa v tomto ohľade dodržiavala zásada proporcionality.¹⁸
32. Článok 67 islandskej ústavy zahŕňa čl. 5 ESLP. Ako výnimka štandardných kritérií čl. 95 Trestného poriadku (TP), osoba môže byť zadržaná, ak existuje vážne podozrenie, že spáchala trestný čin, za ktorý sa ukladá trest odňatia slobody v trvaní 10 rokov a väzba je vo verejnom záujme. Po vypočutí obžalovaného (čl. 105 Trestného poriadku) sudca (prvého stupňa) musí vydať odôvodnené rozhodnutie (čl. 181 Trestného poriadku) o väzbe s maximálnou lehotou štyri týždne (čl. 97 Trestného poriadku). Podľa čl. 67.3 ústavy a čl. 192.1-I Trestného poriadku sa zadržaný môže odvolať na nedávno zriadenom odvolacom súde (*Landsréttur*), ktorý rozhodne do 2 až 3 dní. Toto odvolanie nie je nikdy spojené s odvolaním proti rozhodnutiu vo veci samej.
33. V Taliansku môže zadržaná osoba podať na revíznom súde („*Tribunale del riesame*“) do desiatich dní žiadosť o preskúmanie („*riesame*“, čl. 309 Trestného poriadku) zákonnosti a podstaty proti rozhodnutiu o nariadení vzatia do vyšetrovacej väzby, ktoré vydal sudca poverený predbežným vyšetrovaním. Revízny súd je územne príslušný súd, ktorý zasadá v plnom zložení (predseda a dvaja sudcovia). Tento súd rozhoduje do desiatich dní, môže potvrdiť, zmeniť alebo zrušiť príkaz na výkon väzby, pričom ex officio preskúma všetky právne aspekty a skutkové okolnosti, nehľadiac na

¹⁶ Vyššie krajské sudy majú v špecifických prípadoch prvostupňovú príslušnosť, ako napríklad vlastizrada, atď. (§ 120 Gerichtsverfassungsgesetz).

¹⁷ Pozri už uvedený čl. 310(1), odseky (1) a (2).

¹⁸ Porov. BVerfGE 19, 342 <347>; 20, 45 <49 a 50>; 36, 264 <270>; 53, 152 <158 a 159>; nedávno, Spolkový ústavný súd, uznesenie prvej komory druhého senátu z 20. decembra 2017 – 2 BvR 2552/17, ods.159; uznesenie prvej komory z 11. júna 2018 – 2 BvR 819/18, ods. 2710.

tie, na ktoré sa odvoláva zadržaná osoba. Ak odvolací súd nerozhodne do desiatich dní, pôvodné rozhodnutie o väzbe stráca účinnosť. Proti rozhodnutiu revízneho súdu je možné podať opravný prostriedok na kasačnom súde. Dotknutá osoba sa môže proti opatreniu o vzatí do väzby obrátiť priamo na kasačný súd, ale v tomto prípade sa odvolanie, ktoré možno podať súbežne na súde, stáva neprípustným.

34. Ak prestanú platiť podmienky odôvodňujúce vyšetrovaciu väzbu, sudca musí okamžite nariadiť prepustenie. Zadržaná osoba môže kedykoľvek požiadať o zrušenie príkazu na zadržanie a o jej prepustenie („*istanza di revoca*“, čl. 299 Trestného poriadku). Táto žiadosť je adresovaná sudcovi príslušnému na konanie vo veci samej, ktorý musí rozhodnúť do piatich dní. Ak je žiadosť zamietnutá, potom sa dotknutá osoba môže odvolať na odvolacom súde, ktorý rozhodne do dvadsiatich dní („*appello*“, čl. 310 TP). Proti tomuto rozhodnutiu možno podať opravný prostriedok.
35. V Lotyšsku sudcovia vyšetrovatelia rozhodujú o väzbe a o iných preventívnych opatreniach počas prípravného konania. Proti ich rozhodnutiam je možné sa odvolať. Pokiaľ ide o súdne konanie, čl. 473(7) Trestného poriadku stanovuje, že proti predbežným rozhodnutiam súdu prvého stupňa sa možno odvolať len spolu s odvolaním proti rozsudku vo veci samej, pokiaľ zákon neustanovuje inak. Proti žiadosti o posúdenie pokračovania väzby podľa čl. 81(2) nemožno podať odvolanie, ak bolo rozhodnutie o vyšetrovacej väzbe prijaté pred rozhodnutím vo veci. Možnosť odvolať sa neexistuje, ak rozhodnutie o vzatí obvineného do väzby bolo prijaté počas rozhodovania vo veci, pokiaľ do 14 dní nie je naplánované ďalšie konanie pred súdom prvého stupňa, a to odo dňa konania, keď bolo prijaté rozhodnutie o väzbe.
36. V Holandsku čl. 445 Trestného poriadku znie: „*Proti rozhodnutiam vydaným v senátoch nie je možné sa odvolať, alebo podať opravný kasačný prostriedok a podanie námietky nie je povolené okrem prípadov uvedených v tomto Trestnom poriadku.*“¹⁹ Avšak preskúmanie príkazu na vzatie do vyšetrovacej väzby sa uskutočňuje pravidelne. Všetky príkazy na vzatie do vyšetrovacej väzby sú podrobené špecifickej lehote. Po dosiahnutí tejto lehoty okresný súd preskúma príkaz na vzatie do vyšetrovacej väzby (za predpokladu, že prokurátor chce ponechať podozrivého vo vyšetrovacej väzbe). Podozrivý alebo jeho právny zástupca môžu prípadne požiadať okresný súd, aby preskúmal vyšetrovaciu väzbu, ak sa domnievajú, že podmienky na vzatie do vyšetrovacej väzby už nie sú plnené, alebo ak chcú požiadať o pozastavenie vyšetrovacej väzby.²⁰ Ak prípad nie je pripravený na konanie pred súdom, ale podozrivý bol vo vyšetrovacej väzbe 104 dní, uskutoční sa pro forma proces s cieľom posúdiť priebeh vyšetrovania a zistiť, či by mal podozrivý zostať

¹⁹ <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/12/Netherlands/show>.

²⁰ Dánsky Trestný poriadok, článok 69.

vo väzbe. Tieto pro forma procesy sa konajú každé tri mesiace, kým sa neuskutoční riadny proces, alebo kým nie je podozrivý (podmienečne) prepustený z väzby.²¹

37. Hoci v Severnom Macedónsku neexistuje výslovný procesný predpis, ktorý by umožňoval odvolanie proti rozhodnutiu súdu o vzatí do vyšetrovacej väzby, ústavný súd krajiny uviedol, že rozhodnutia o vzatí do vyšetrovacej väzby nemôžu byť zahrnuté medzi rozhodnutia súdu, proti ktorým sa môže podať odvolať samostatne.²²
38. V Rumunsku môže byť väzba ako jedno z preventívnych opatrení nariadená počas vyšetrovania alebo počas súdneho konania. Väzba môže trvať maximálne 30 dní, celková lehota väzby počas vyšetrovania nesmie prekročiť 180 dní. Podľa čl. 203.3 Trestného poriadku preventívne opatrenia prijíma (a) sudca pre práva a slobody, počas vyšetrovania, (b) sudca predbežného senátu v predbežnom konaní a (c) súd prvého stupňa. Rozhodnutie prijaté počas vyšetrovania trestného činu (a) môže byť namietané obžalovaným pred sudcom pre práva a slobody, ktorý to postúpi hierarchicky vyššiemu súdu do 48 hodín (čl. 204.1 Trestného poriadku). Tento súd rozhodne do piatich dní. Proti rozhodnutiu, ktoré bolo prijaté počas predbežného konania (b), môžu obžalovaný a prokurátor namietat' do 48 hodín. Toto odvolanie sa predkladá sudcovi predbežného senátu, ktorý pôvodne rozhodol a ktorý postúpi odvolanie sudcovi predbežného senátu na súde vyššej inštalácie. O tomto odvolaní sa rozhodne do piatich dní. Obžalovaný sa môže odvolať proti rozhodnutiu, ktoré bolo prijaté počas konania na súde prvého stupňa (c), a prokurátor ho podáva na súde, ktorý ho postúpi hierarchicky vyššiemu súdu, ktorý rozhodne do piatich dní (čl. 206.5 a 6 Trestného poriadku). Námetka proti väzbe je odlišná od odvolania proti rozhodnutiu vo veci, pretože žiadna preventívna väzba nemôže presiahnuť lehotu 30 dní. Okrem toho súdy sú povinné preskúmať preventívne opatrenia vrátane väzby, ex officio (čl. 207.1 a 208.1 Trestného poriadku).
39. Podľa Trestného poriadku Srbska možno väzbu nariadiť len vtedy, ak rovnaký cieľ nemožno dosiahnuť iným opatrením. Súd môže nariadiť väzbu na návrh prokurátora a po potvrdení obžaloby aj ex officio. Väzba počas vyšetrovania môže byť nariadená, predĺžená alebo zrušená rozhodnutím sudcu alebo trojčlenného senátu. Rozhodnutie o predĺžení alebo zrušení väzby sa vydáva ex officio alebo na návrh strán. Strany sa môžu proti rozhodnutiu o vzatí do väzby odvolať pred trojčlenným senátom. Toto odvolanie, doručené do 48 hodín, sa nevykonáva. Od podania obžaloby môže byť väzba nariadená, predĺžená alebo zrušená ex officio, alebo na návrh strán rozhodnutím súdu. Dokonca aj bez návrhu senát skúma, či dôvody na väzbu stále existujú (každých 30 dní až do potvrdenia obžaloby, každých 60 dní po potvrdení obžaloby až do rozsudku súdu prvého stupňa). Strany aj obhajoba sa môžu proti rozsudku odvolať.

²¹ J.H. Crijns, B.J.G. Leeuw & H.T. Wermink, Vyšetrovací väzba v Holandsku: právne zásady v. praktická realita, Výskumná správa, Haag, 2016, str. 9.

²² Rozhodnutie U. č. 209/1998, 24.02.1999, Ústavného súdu Macedónska

Zadržaná osoba môže tiež podať návrh na ústavnom súde na preskúmanie ústavnosti svojej väzby.

40. Na Slovensku možno proti rozhodnutiam (uznesenia) súdov prvého stupňa podať odvolanie na vyšších súdoch.²³ Okrem toho, zatýkacie rozkazy môžu byť napadnuté na ústavnom súde.²⁴
41. V rámci čl. 17 španielskej ústavy Trestný poriadok stanovuje, že osoby môžu byť vzaté do väzby na základe zatýkacieho rozkazu vydaného sudcom vyšetrovateľom alebo súdom v akuzáčnom konaní (čl. 505 LECrim). Neexistuje žiadne preskúmanie ex officio, ale zadržaný vo väzbe môže proti tomuto rozkazu podať odvolanie na odvolacom súde (čl. 507 LECrim). Toto odvolanie je nezávislé od rozsudku vo veci samej. Odvolací súd tiež rozhoduje rozkazom, proti ktorému nie je možné odvolať sa (čl. 848 LECrim).
42. Vo Švajčiarsku môže osoba vo väzbe kedykoľvek podať (písomnú alebo ústnu) žiadosť o preskúmanie zákonnosti svojej väzby prokurátorovi (čl. 228 I Trestného poriadku Švajčiarska). Ak prokurátor žiadosti nevyhoví, tak žiadosť do troch dní postúpi súdu pre donucovacie opatrenia spolu s vyhlásením o svojom stanovisku. Zadržaná osoba môže tiež podať žiadosť o preskúmanie zákonnosti svojej väzby na odvolacom súde (alebo súdny orgán) podľa čl. 31 IV Federálnej ústavy, čl. 233 Trestného poriadku Švajčiarska a/alebo prípadne podľa čl. 80 V zákona o cudzích štátnych príslušníkoch. Žiadosť o preskúmanie zákonnosti väzby možno podať nezávisle od odvolania proti rozhodnutiu vo veci samej. O žiadosti sa musí rozhodnúť okamžite (vo všeobecnosti do piatich dní) súdom vyššej súdnej právomoci (čl. 80 V zákona o cudzích štátnych príslušníkoch, čl. 228 V a 233 Trestného poriadku Švajčiarska). Výnimkou je doživotný trest odňatia slobody („*Lebenslange Verwahrung*“) a v tomto prípade neexistuje žiadne automatické preskúmanie zákonnosti väzby.
43. Podobne, právo na separátne odvolanie proti rozhodnutiu súdu vo veciach obmedzujúcich opatrení je výslovne uvedené v trestných poriadkoch Francúzska,²⁵ Grécka,²⁶ Nórska,²⁷ Poľska,²⁸ Moldavska²⁹ a Ruskej federácie.³⁰

²³ Článok 83(1) Trestného poriadku Slovenskej republiky

²⁴ Ústava Slovenskej republiky, článok 127.

²⁵ Trestný poriadok Francúzska, čl. 185 ff.

²⁶ Trestný poriadok Grécka, čl. 285, pozri Georgios Pyromallis, Pravidlá vyšetrovacej väzby v Európe, s dôrazom na EZR, http://www.ecba.org/extdocserv/conferences/madrid2009/Pyromallis_pretrialdetention.pdf

²⁷ Trestný poriadok Nórska, čl. 378(2).

²⁸ Trestný poriadok Poľska, čl. 252, ods. (1) a (3).

²⁹ Trestný poriadok Moldavska, čl. 196(2).

³⁰ Trestný poriadok Ruska, článok 389.2.

44. Keďže všetky skúmané krajiny sú viazané čl. 5 ods. 4 dohovoru, všetky z nich vykazujú nejaký systém preskúmania väzby, či už ide o automatické pravidelné preskúmanie väzby alebo možnosti požiadať o prepustenie. Rozhodnutie o preskúmaní môže prijať ten istý sudca (sudca vyšetrovateľ/súd) alebo ďalší sudca (iný sudca súdu rovnakého stupňa alebo iného zloženia). Vo všetkých skúmaných krajinách je možné odvolanie, ale v niektorých krajinách (Lotyšsko, ale aj Ukrajina) odvolanie nie je „samostatné“, pretože nemôže byť podané okamžite, ale len spolu s rozhodnutím vo veci samej.

VIII. Analýza

45. Základné práva podozrivých alebo obvinených osôb v trestnom konaní sú zaručené čl. 5 ESLP (právo na osobnú slobodu a bezpečnosť), čo je *lex specialis*, pokiaľ ide o väzbu týkajúcu sa čl. 6 ESLP (právo na spravodlivý proces) a článku 13 ESLP (právo na účinný prostriedok nápravy). Tieto práva boli vyhodnotené a konkretizované judikatúrou Európskeho súdu pre ľudské práva a odporúčaniami Výboru ministrov Rady Európy ako normy, ktoré sa skladajú z niekoľkých zásad: ani vo fáze prípravného konania, ani vo fáze súdneho konania predbežné zadržanie nemôže byť povinné alebo bežné (zásada výnimočnosti zadržania), rozhodnutia o predbežnom zadržaní môže prijať len súd (zásada *habeas corpus*), osobe, ktorej sa týka predbežné zadržanie, by sa malo poskytnúť dostatočné množstvo informácií a možností obrany (zásada spravodlivého súdneho procesu), právo na odvolanie (alebo iný opravný prostriedok s rovnakým účinkom), lehota predbežného zadržania musí byť pod dohľadom, a to nie len na žiadosť obžalovaného, ale taktiež *ex officio* (zásada pravidelného preskúmania); ak po predbežnom zadržaní nenásledovalo odsúdenie alebo odsúdenie bolo neskôr zmenené na oslobodzujúci rozsudok vydaný vyšším súdom, mala by byť dotknutej osobe poskytnutá náhrada (zásada odškodnenia).
46. Európsky dohovor o ľudských právach si vyžaduje súdne preskúmanie zákonnosti vyšetrovacej väzby. To samo osebe neznamena, že pravidelné preskúmanie vo vzťahu k osobám zadržaným vo vyšetrovacej väzbe by mal viesť iný sudca ako ten, ktorý väzbu nariadil. V rozsudku *Kučera proti Slovensku* Európsky súd pre ľudské práva rozhodol:
- „Článok 5 ods. 4 neukladá zmluvným štátom povinnosť ustanoviť druhý stupeň právomoci na preskúmanie zákonnosti väzby a na vypočutie žiadostí o prepustenie.“³¹
47. Vnútroštátne právo môže tiež zaručiť takéto súdne preskúmanie na úrovni prvého stupňa, napríklad uložením povinnosti súdu prvého stupňa vykonať (*ex officio*) preskúmanie zákonnosti odňatia slobody v primeraných intervaloch.

³¹ ESLP, *Kučera proti Slovensku*, č. 48666/99, ods. 107, 17. júl 2007.

48. Podľa európskych noriem je nevyhnutné, aby vnútroštátne právne predpisy ustanovili súdne rozhodnutie o väzbe podľa čl. 5 ods. 3 a musí existovať možnosť začať konanie na účel preskúmania zákonnosti väzby (nie prvého rozhodnutia) podľa článku 5 ods. 4. Európsky súd pre ľudské práva nevyžaduje odvolanie proti týmto rozhodnutiam.
49. Európsky súd pre ľudské práva však poskytuje iba minimálne normy. Je zrejmé, že domáci (ústavný) zákonodarca môže ustanoviť možnosť odvolať sa proti predbežným opatreniam, ako je napríklad väzba na základe predsúdneho konania nariadená súdom prvého stupňa, a zveriť túto úlohu odvolaciemu orgánu (pozri už uvedené príklady). Otázkou je, či by sa o takomto odvolaní malo rozhodnúť okamžite, alebo či by bolo možné ho odmietnuť z dôvodu efektívnosti konania až do vydania rozsudku vo veci samej.
50. Podľa stanoviska Benátskej komisie je vhodnejšie okamžite rozhodnúť o samostatnom odvolaní, a to z týchto dôvodov:
- Na rozdiel od rozhodnutí o následných žiadostiach o prepustenie, odvolanie – o ktorom rozhodol iný sudca, ktorý sa nepodieľal na tomto rozhodnutí, a preto nie je zaujatý v prospech väzby – umožňuje opraviť chyby, ktoré sa mohli vyskytnúť, keď rozhodnutie o zadržaní podozrivého bolo vykonané alebo predĺžené. Týmto sa môže zabrániť nezákonným väzbám.
 - V takých dôležitých záležitostiach, ako je odňatie slobody, je vhodnejšia včasná kontrola než *ex-post*, ktorá by mohla prísť v čase, keď prepustenie nie je viac možné, a teda výsledkom bude len náhrada škody.

Tento záver podporuje prevažujúca prax skúmaných európskych štátov.

51. Na tvrdenie, že takéto odvolania by viedli k omeškaniam, a teda k procesnej neefektívnosti, možno odpovedať zavedením prísnych lehôt pre takéto odvolania.
52. Aj keď čl. 5 ods. 4 dohovoru ako taký nevyžaduje, aby ukrajinský zákon ustanovil postupy pre samostatné odvolanie proti rozhodnutiu súdu prvého stupňa o väzbe, zavedenie takýchto ustanovení by bolo dôležitým pozitívnym krokom na zaručenie osobnej slobody.

IX. Záver

53. Predseda Ústavného súdu Ukrajiny požiadal Benátsku komisiu o list *amicus curiae*, či „je nedostatok právneho postupu v ukrajinskom vnútroštátnom práve pre jednotlivca podať odvolanie proti rozhodnutiu súdu, pokiaľ ide o výber alebo rozšírenie preventívneho opatrenia, predtým ako sa vo veci samej rozhodne, v súlade s európskymi normami v oblasti ľudských práv a právneho štátu“.

54. Tento list *amicus curiae* ukázal, že podľa čl. 5 ods. 4 Európskeho dohovoru o ľudských právach sa nevyžaduje odvolanie. Podľa tohto ustanovenia postačuje (automatické) preskúmanie väzby.
55. Odporúčanie Rec(2006) Výboru ministrov však ide ďalej ako čl. 5 ods. 4 a výslovne stanovuje „*právo na odvolanie*“ proti väzbe.
56. V každom prípade by zavedenie odvolania bolo dôležitým krokom na zabezpečenie osobnej slobody. Skutočnosť, že rozhodnutie o odvolaní vydáva iný sudca než ten, ktorý nariadil väzbu – a ktorý môže byť zaujatý voči svojmu prvému rozhodnutiu – povoľuje nápravu chýb, ku ktorým došlo v tomto rozhodnutí. Samostatné odvolanie – s prísnyimi lehotami – je vhodnejšie ako *ex-post*, ktoré by mohlo prísť príliš neskoro, čo sa týka prepustenia a výsledkom by mohla byť len náhrada škody. Túto myšlienku podporujú aj postupy zavedené v mnohých iných európskych krajinách.
57. Ústavný súd Ukrajiny rozhodne, či tieto argumenty budú výsledkom zistenia neústavnosti napadnutých ustanovení Trestného poriadku.
58. Benátska komisia zostáva Ústavnému súdu Ukrajiny k dispozícii pre ďalšiu pomoc v tejto veci.